

Eluned Morgan AS/MS

Ysgrifennydd y Cabinet dros Iechyd a Gofal Cymdeithasol
Cabinet Secretary for Health and Social Care

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Russell George AS
Cadeirydd
Y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol
Y Senedd

Seneddlechyd@senedd.cymru

18 Mehefin 2024

Annwyl Russell

Diolch ichi am eich llythyr dyddiedig 22 Mai yn gofyn am yr wybodaeth ddiweddaraf ynglŷn â sut y mae Llywodraeth Cymru yn cydweithio â byrddau iechyd i wella cyfathrebu â chleifion a datblygu gwasanaethau lleol i gynnig cymorth i bobl wrth iddynt aros am driniaeth, fel y nodwyd yn adroddiad y pwyllgor *Aros yn iach? Effaith yr ôl-groniad o ran amseroedd aros ar bobl yng Nghymru*.

Yn ein cynllun adfer cenedlaethol ar gyfer gofal a gynlluniwyd: [Ein rhaglen i drawsnewid a moderneiddio gofal a gynlluniwyd a lleihau rhestrau aros yng Nghymru](#), a gyhoeddwyd yn 2022, gwnaethom ymrwymiad clir i wella cyfathrebu a helpu pobl wrth iddynt aros am driniaeth.

Ym mis Awst 2023, gwnaethom lansio ein [Polisi 3A cenedlaethol: Annog, atal ac amser paratoi ar gyfer gofal a gynlluniwyd](#) sy'n dangos sut rydym wedi trosi'r ymrwymiad i gynllun polisi a chyflawni pwrpasol. Dyma ymrwymiad i newid y ffordd y mae pawb yn cael eu cynorthwyo ar lwybrau rhwng atgyfeirio a thriniaeth yng Nghymru.

Rwy'n amgáu adroddiad o dystiolaeth ategol sy'n dangos sut mae fy swyddogion wedi bod yn gweithio gyda byrddau iechyd i gyflawni'r polisi a sut mae'n ymdrin â'r argymhellion a godwyd gan y pwyllgor yn ei adroddiad.

Yn gywir

Eluned Morgan AS/MS

Ysgrifennydd y Cabinet dros Iechyd a Gofal Cymdeithasol
Cabinet Secretary for Health and Social Care

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Gohebiaeth.Eluned.Morgan@llyw.cymru
Correspondence.Eluned.Morgan@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Papur Tystiolaeth - Mehefin 2024.

Aros yn iach? Effaith yr ôl-groniad o ran amseroedd aros ar bobl yng Nghymru

Cyflwyniad

1. Mae Llywodraeth Cymru yn croesawu'r cyfle i roi'r wybodaeth ddiweddaraf am y cynnydd sydd wedi'i wneud o ran datblygu model i ddarparu gwell gwybodaeth a chymorth i'r rhai sy'n aros am ofal eilaidd. (*Mae'r adroddiad hwn yn ymdrin ag argymhellion 1, 2, 3, 9, 11, 12, 16, 17 ac 20*).
2. Er bod cynnydd cyson yn cael ei wneud i leihau amseroedd aros, mae angen gwneud mwy i sicrhau bod pobl yn cael gofal a thriniaeth yn amserol.
3. Er mwyn annog y gwaith adfer, mae angen i'r GIG drawsnewid y ffordd y mae'n darparu gofal a gynlluniwyd i sicrhau gwasanaethau cynaliadwy yn y dyfodol. Mae Llywodraeth Cymru wedi comisiynu'r Rhaglen Strategol ar gyfer Gofal a Gynlluniwyd (yng Ngweithrediaeth y GIG) i helpu byrddau iechyd i gyflawni'r agenda trawsnewid a moderneiddio.
4. Gall oedi mewn gofal effeithio'n sylweddol ar iechyd a llesiant y boblogaeth. Mae Llywodraeth Cymru yn gweithio gyda byrddau iechyd a'r trydydd sector i gyflawni cam un y [Polisi 3A: Annog, atal ac amser paratoi ar gyfer gofal a gynlluniwyd](#) (a gyhoeddwyd ym mis Awst 2023). Bydd hyn yn sicrhau bod y rhai sy'n aros am driniaeth yng Nghymru yn gwybod mwy am eu canlyniadau iechyd a llesiant, ac yn cael eu helpu i sicrhau'r canlyniadau gorau.

Y cefndir

5. Ers mis Mawrth 2020, mae nifer y bobl sy'n aros am wasanaethau gofal a gynlluniwyd wedi cynyddu'n sylweddol. Ym mis Mawrth 2020, roedd cyfanswm o 474,120 ar lwybr agored rhwng atgyfeirio a thriniaeth yng Nghymru ac roedd 29,221 wedi bod yn aros dros 36 o wythnosau. Erbyn mis Mawrth 2022, roedd y nifer wedi cynyddu i 725,897 a 258,432 yn y drefn honno. Ym mis Mawrth 2024, roedd cyfanswm o 768,899 yn aros ar lwybr agored rhwng atgyfeirio a thriniaeth, a 251,287 yn aros dros 36 o wythnosau. Mae angen gwneud mwy i gyflymu hynt y gwaith adfer.
6. Mae Llywodraeth Cymru wedi nodi disgwyliadau clir i fyrddau iechyd ynghylch y gwelliannau sydd eu hangen o ran cynhyrchiant ac effeithlonrwydd. Mae Fframwaith Polisi a Chynllun Gweithredu newydd ar gyfer Gofal a Gynlluniwyd yn cael eu datblygu i helpu byrddau iechyd i adfer a thrawsnewid. Mae Llywodraeth Cymru wedi comisiynu'r Rhaglen Strategol ar gyfer Gofal a Gynlluniwyd yng Ngweithrediaeth y GIG i helpu byrddau iechyd i roi'r newidiadau hyn ar waith ac i sicrhau gwasanaethau cynaliadwy ar gyfer y dyfodol.
7. Wrth i wasanaethau roi cynlluniau ar waith i leihau amseroedd aros, mae Llywodraeth Cymru yn helpu byrddau iechyd i weithredu dulliau newydd i symud o aros yn oddefol i gyfleoedd i baratoi ar gyfer triniaeth yn rhagweithiol, gan helpu pobl yn weithredol wrth iddynt aros.

Galluogi byrddau iechyd i gyflawni cam un y Polisi 3A: y Gwasanaeth Un Pwynt Cyswllt Aros yn Iach a gwell cyfathrebu ynghylch amseroedd aros.

8. Wrth i'r gwaith o drawsnewid a moderneiddio gwasanaethau barhau, mae cynnydd yn cael ei wneud i rannu gwybodaeth yn well â phobl sy'n aros am ofal a gynlluniwyd, a'u helpu. Cafodd ymrwymiad clir ei wneud yn [Ein rhaglen i drawsnewid a moderneiddio gofal a gynlluniwyd a lleihau rhestrau aros yng Nghymru \(llyw.cymru\)](#) sef y byddai cyfathrebu a chymorth mwy effeithiol yn cael eu cynnig.
9. Er mwyn gwella cyfathrebu, mae data cenedlaethol ar amseroedd aros yn ôl arbenigedd ym mhob bwrdd iechyd bellach ar gael ar blatfform cenedlaethol y gwasanaeth 111, [GIG 111 Cymru - Gofal a Gynlluniwyd](#). Mae'r data yn rhoi amseroedd aros cyfartalog ac amcangyfrif o hyd yr aros hiraf yn seiliedig ar bobl sy'n aros ar 10% olaf llwybr. Er nad oes modd i'r data ddangos amser aros personol unigolion, mae'n darparu gwybodaeth fwy amserol ynghylch arosiadau a'r gwahaniaethau ar draws arbenigeddau a byrddau iechyd. Yn ogystal, mae gan y wefan ddolenni i gyfeirio unigolion at wybodaeth ddigidol bwysig am ba gymorth sydd ar gael ar gyfer aros yn iach wrth iddynt aros, [GIG 111 Cymru - Aros yn Iach](#). Mae'r wefan hefyd yn cynnwys dolenni ar gyfer gofalwyr, [GIG 111 Cymru - Gofalwyr](#).
10. Mae Llywodraeth Cymru, ar y cyd ag arweinwyr iechyd a gwasanaethau cymdeithasol, y GIG, y trydydd sector a grwpiau sy'n cynrychioli cleifion, wedi llunio'r [Polisi 3A: Annog, atal ac amser paratoi ar gyfer gofal a gynlluniwyd](#). Cyhoeddwyd y polisi hwn ym mis Awst 2023.
11. Mae dull fesul cam ar gyfer gweithredu'r Polisi 3A ar waith:
 - Cam un – Pob bwrdd iechyd i weithredu un pwynt cyswllt i helpu pobl sy'n aros am ofal a gynlluniwyd. Mae hyn yn seiliedig ar y gwersi sydd wedi'u dysgu gan wasanaeth cymorth rhestr aros Bwrdd Iechyd Prifysgol Hywel Dda, a dreialwyd yn y lle cyntaf yn ystod y pandemig. Mae'r gwasanaeth hwn bellach wedi'i ymgorffori'n llawn fel model busnes fel yr arfer.
 - Cam dau – Estyn y cynnig yn gynt yn y llwybr, yn ystod y cam atgyfeirio.
12. Ers ei gyhoeddi, mae Llywodraeth Cymru wedi gweithio gyda'r GIG i roi gwasanaeth un pwynt cyswllt aros yn iach ar waith ym mhob bwrdd iechyd. Y nod yw darparu gwybodaeth, cyngor a chymorth o ansawdd uchel sy'n canolbwyntio ar yr unigolyn i hyrwyddo ffyrdd iach o fyw, atal iechyd rhag dirywio, atal achosion o ddatgyflyru, a pharatoi pobl yn weithredol ar gyfer triniaeth ac adfer.

13. Mae £6.65 miliwn wedi'i ddyrannu o'r gronfa trawsnewid gofal a gynlluniwyd rhwng 2023-24 a 2025-26 i alluogi byrddau iechyd i roi'r gwasanaeth un pwynt cyswllt ar waith a manteisio i'r eithaf ar gyfleoedd datblygu Unwaith i Gymru.

Gwasanaeth Cymorth Rhestr Aros Bwrdd Iechyd Prifysgol Hywel Dda

14. Yn y lle cyntaf, roedd cynllun peilot Bwrdd Iechyd Prifysgol Hywel Dda yn darparu gwybodaeth a chymorth i bawb a oedd yn aros am driniaeth orthopedig. Mae'r gwasanaeth wedi'i ehangu i gynnwys pobl sy'n aros o fewn pob arbenigedd ac ar bob cam.

15. Ers i'r gwasanaeth gael ei roi ar waith, mae gwerthusiad o'r gwasanaeth yn dangos bod:

- Gofal sylfaenol wedi nodi bod llai o bobl yn dychwelyd am apwyntiadau sy'n ymwneud â'u haros ar lwybr gofal eilaidd.
- Y cyfnod aros wedi gostwng dau ddiwrnod ar gyfartaledd.
- Pobl wedi nodi dewisiadau gwell o ran eu ffyrdd o fyw, gan gynnwys ymwneud â rhaglenni rhoi'r gorau i smygu a cholli pwysau.
- Lefel y bodlonrwydd â'r gwasanaeth yn gadarnhaol a bod nifer y cwynion yn ymwneud ag amseroedd aros wedi lleihau 25%.
- Nifer y triniaethau sy'n cael eu gohirio ar y funud olaf gan nad yw'r unigolyn yn ddigon iach i gael triniaeth wedi lleihau 33%.

16. Mae'r gwasanaeth yn dangos sut y gall cymorth sydd wedi'i deilwra ac sydd o ansawdd uchel wella canlyniadau iechyd a llesiant, lleihau risgiau clinigol, lleihau gweithdrefnau sy'n cael eu gohirio o draean, lleihau hyd arosiadau a gwella profiadau cleifion.

17. Bydd gan bob bwrdd iechyd wasanaeth un pwynt cyswllt aros yn iach erbyn haf 2024, yn seiliedig ar yr hyn sydd wedi'i ddysgu gan Fwrdd Iechyd Prifysgol Hywel Dda. Bydd pobl yn gallu cael gafael ar wybodaeth, cyngor a chymorth ymarferol sy'n canolbwyntio ar yr unigolyn i'w grymuso i reoli eu cyflyrau eu hunain yn well a pharatoi yn weithredol ar gyfer triniaeth ac adfer.

18. Gan weithio gyda byrddau iechyd, y trydydd sector a grwpiau cleifion, mae adnoddau wedi'u cydgynhyrchu i hyrwyddo mynediad teg, gan gynnwys:

- Siarter Aros yn Iach i Gleifion sy'n nodi'r safonau y gall pobl eu disgwyl wrth fanteisio ar y cynnig aros yn iach.
- Rhaglen gynefino a hyfforddiant genedlaethol i helpu staff y gwasanaethau un pwynt cyswllt i ddarparu gofal diogel, o ansawdd uchel ac sy'n canolbwyntio ar yr unigolyn.
- Gweithdrefnau gweithredu safonedig sydd wedi'u cymeradwyo yn glinigol i hwyluso ymarfer diogel a chynnydd amserol.

- Y mesur canlyniadau a'r mesur profiadau aros yn iach a adroddir gan gleifion cyfunol (PROM a PREM) – asesiad cyfannol safonol a fydd yn cael ei integreiddio yn llwybrau triniaeth cleifion i gynnal gofal unigoledig, nodi pan fo iechyd yn dirywio a hwyluso ailflaenoriaethu yn amserol.
- Adnoddau cenedlaethol a lleol, rhai digidol a rhai nad ydynt yn ddigidol, i hyrwyddo cyfathrebu, ymgysylltu ac ymwybyddiaeth y cyhoedd o bwysigrwydd aros yn iach a ble i gael gafael ar gymorth.

19. Bydd y defnydd gorau o ddulliau Unwaith i Gymru ar waith er mwyn manteisio i'r eithaf ar gyfleoedd sy'n gysylltiedig ag arbedion maint a lleihau anghydraddoldebau iechyd.

Darparu gofal a chymorth sy'n canolbwyntio ar yr unigolyn

20. Mae paratoi yn effeithiol ar gyfer triniaeth o ddechrau'r llwybr yn rhan bwysig o ddarparu gofal o ansawdd uchel mewn modd darbodus sy'n canolbwyntio ar yr unigolyn ac sy'n canolbwyntio ar ganlyniadau.
21. Bydd y mesurau PROM/PREM aros yn iach yn hwyluso cynllun cymorth unigoledig i rymuso pobl i reoli eu cyflyrau eu hunain yn well a pharatoi ar gyfer triniaeth er mwyn sicrhau'r canlyniadau iechyd gorau.
22. Bydd pobl yn cael eu helpu i gwblhau PROM a PREM aros yn iach cyfunol er mwyn nodi eu hanghenion unigol a lefel y risg sy'n gysylltiedig â'u cyflyrau. Bydd hyn yn cael ei integreiddio yn y llwybrau triniaeth ac yn cael ei ailadrodd, o leiaf bob chwe mis, i sicrhau bod y cymorth a gynigir yn parhau i gyd-fynd â'r lefel angen bresennol ac i sicrhau bod unrhyw symptomau sy'n dirywio yn cael eu nodi'n amserol er mwyn galluogi gwasanaethau i ymdrin â'r risgiau hynny, gan gynnwys ailflaenoriaethu.
23. Bydd y PROM/PREM aros yn iach yn cael ei integreiddio yn llwybrau triniaeth cleifion ac yn cael ei ategu gan safon data i sicrhau bod gweithredu, cofnodi ac adrodd cyson ar waith ym mhob bwrdd iechyd.
24. Mae integreiddio â'r plattform PROM cenedlaethol newydd ar waith i alluogi cyfathrebu a rhannu gwybodaeth ar draws timau yn ogystal â darparu gofal didor i gleifion wrth leihau'r angen i gwblhau sawl PROM.
25. Bydd gwybodaeth a chymorth ar gael i deuluoedd a gofalwyr yn unol â pholisïau a phrosesau cyfrinachedd a chydysyniad cleifion.
26. Bydd pob aelod o staff gwasanaethau un pwynt cyswllt aros yn iach yn gallu cael gafael ar gyfeiriaduron pwrpasol o wasanaethau sy'n ymwneud â gwybodaeth leol a chenedlaethol berthnasol, cyngor a chymorth i helpu pobl i aros yn iach a pha gamau i'w cymryd i baratoi ar gyfer triniaeth. Bydd y cymorth yn cael ei deilwra yn unol â lefel yr angen sydd wedi'i hasesu a dewisiadau'r unigolyn a bydd yn cynnwys:

- Gwella prosesau sgrinio cynnar a chymorth rhagsefydlu ar gyfer pobl yr aseswyd bod ganddynt risgiau uwch ac anghenion mwy cymhleth, y gellir eu darparu ar safleoedd ysbytai ac mewn lleoliadau cymunedol. Er enghraifft, caiff rhaglenni rhagsefydlu ac adsefydlu Bwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro eu darparu mewn canolfannau hamdden cymunedol.
- Rhaglenni rhithwir y gellir cael mynediad atynt o gartref. Er enghraifft, rhaglen rhagsefydlu orthopedig rithwir Bwrdd Iechyd Prifysgol Hywel Dda.
- Cyfeirio at adnoddau cenedlaethol a chymorth yn y gymuned a'r trydydd sector.

Hyrwyddo ymwybyddiaeth a chyfathrebu effeithiol â'r rhai sy'n aros am ofal

27. Caiff hyrwyddo ymwybyddiaeth a chyfathrebu eu hategu gan strategaeth gyfathrebu ac ymgysylltu, pecyn cymorth ac ymgyrch genedlaethol i godi ymwybyddiaeth o bwysigrwydd aros yn iach, yn ogystal â ble i gael gafael ar wybodaeth am amseroedd aros a chymorth i baratoi ar gyfer triniaeth.
28. Mae adnoddau dwyieithog ac adnoddau mewn fformatau gwahanol yn cael eu llunio ar y cyd â byrddau iechyd a phartneriaid i sicrhau bod gwybodaeth a chymorth ar gael yn hwylus, yn seiliedig ar anghenion iaith, anghenion synhwyraidd a dewisiadau unigolion.
29. Mae'r holl adnoddau'n cael eu datblygu gan grŵp cenedlaethol i fanteisio i'r eithaf ar gyfleoedd dysgu a rennir a lleihau dyblygu gwaith ar draws y byrddau iechyd.
30. Bydd yr adnoddau sy'n cael eu datblygu yn egluro pwysigrwydd a manteision Aros yn Iach a sut i gael gafael ar y cymorth lleol. Bydd hefyd yn cynnwys
- Fideo Aros yn Iach - [Fideos Bing](#)
 - Fideo PROM/PREM Aros yn Iach i hyrwyddo dealltwriaeth o bwysigrwydd cwblhau'r asesiad a ble i ofyn am gymorth os oes angen cymorth i'w gwblhau.
 - Tudalennau glanio Aros yn Well ar wefannau pob bwrdd iechyd yn unol â Manyleb Isafswm Tudalennau Glanio Aros yn Iach y polisi 3A cenedlaethol.
 - Llythyrau ysbyty sy'n cynnwys manylion cyswllt y gwasanaeth un pwynt cyswllt, gan gynnwys dolen a/neu god QR i alluogi pobl i gael gafael ar gymorth.
 - Taflenni a phosteri dwyieithog.
31. Mae Bwrdd Iechyd Prifysgol Hywel Dda hefyd yn treialu dulliau eraill, gan gynnwys hysbysebion mewn papurau newydd lleol, hysbysebion ar raglenni radio lleol a hysbysebion/posteri wedi'u harddangos ar safleoedd bysiau, yn arbennig yn yr ardaloedd sy'n fwy difreintiedig neu'n fwy anodd eu cyrraedd.
32. Bydd fideos yn cael eu rhoi ar lwyfannau cyfryngau cymdeithasol Llywodraeth Cymru a'r GIG, yn ogystal â'u harddangos mewn ysbytai ac ystafelloedd aros lleoliadau gofal sylfaenol neu gymunedol.

33. Mae gwaith yn parhau gydag arweinwyr cyfathrebu Llywodraeth Cymru a byrddau iechyd i lunio negeseuon a gwybodaeth genedlaethol a lleol cyson, yn ogystal ag ystyried ffyrdd eraill o ennyn diddordeb pawb yng Nghymru.

Gwerthuso effaith y Polisi 3A

34. Mae gwaith yn mynd rhagddo gyda chydweithwyr safonau lechyd a Gofal Digidol Cymru i ddatblygu safon data i gofnodi ac adrodd yn gyson ar weithgarwch a chanlyniadau'r gwasanaethau un pwynt cyswllt ledled Cymru. Bydd y gwaith yn cael ei gynnal yn sgil newidiadau i'r system.

35. Bydd y safon hon yn galluogi Llywodraeth Cymru i fonitro cynnydd wrth gyflawni'r Polisi 3A, i feincnodi gweithgarwch a chanlyniadau a nodi meysydd o arferion da.

36. Disgwylir y bydd data yn cael ei ddarparu gan bob bwrdd iechyd o fis Medi 2024 ymlaen i hwyluso'r gwaith parhaus o fonitro cynnydd. Bydd hefyd yn hwyluso'r gwerthusiad cyntaf o effaith cam un y polisi yn gynnar yn 2025/26.

37. Mae safon data hefyd yn cael ei datblygu ar gyfer y PROM Aros yn lach sy'n cael ei dreialu ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Hywel Dda. Bydd y safon hon a'r newidiadau ategol i'r system yn sicrhau data i werthuso effaith yr wybodaeth a'r cymorth a ddarperir, yn ogystal â bodlonrwydd cleifion â'r gwasanaeth.

38. Er mwyn gwerthuso'r gwaith o ddarparu cymorth wedi'i dargedu a'i gyfeirio at bobl sy'n byw mewn ardaloedd mwy difreintiedig i leihau'r bwlch o ran anghydraddoldeb iechyd, bydd y PROM Aros yn lach yn cynnwys data demograffig gan gynnwys cod post, rhywedd, oedran ac ethnigrwydd.

39. Bydd dangosfyrddau yn cael eu datblygu yn unol â dangosyddion perfformiad allweddol a nodwyd ar gyfer gweithgarwch a chanlyniadau'r gwasanaethau Un Pwynt Cyswllt a'r PROM/PREM Aros yn lach cyfunol.